

Postoj k přírodě v hnutích s pedagogickým zaměřením

Ilona Zatloukalová

Bakalářská práce

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ilona ZATLOUKALOVÁ, DiS.**
Osobní číslo: **H118363**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Postoj k přírodě v hnutích s pedagogickým zaměřením**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu **IMS Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách (IMS 2009)**. Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce. S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na estetické vnímání přírody v historickém pohledu (jak se změnil přístup člověka k přírodě od nezájmu, přes rozvoj turistiky k její ochraně),
- kdy se stává z přírody životní filozofie,
- na pojetí přírody v pedagogických hnutích,
- na pedagogiku pohybu, hry a zážitku v přírodě.

Součástí práce bude realizovaný výzkum formou textové analýzy reprezentativních textů pedagogických hnutí, zaměřený na zjištění rozdílných přístupů k přírodě v těchto hnutích a jakými způsoby ovlivňují, utváří, kultivují člověka při výchovném procesu.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Cílek, V. Makom. Praha: Dokořán, 2005.

Komárek, S. Příroda a kultura, svět jevů a svět interpretací. Praha: Academia, 2008.

Nevrlý, M. Karpatské hry. Liberec: Vestri, 2006.

Stíbral, K.I., Dadejík, O., Zuska, V. Česká estetika přírody ve středoevropském kontextu. Praha: Dokořán, 2005.

Stíbral, K.I. Proč je příroda krásná? Praha: Dokořán, 2004.

Thoreau, H.D. Walden aneb život v lesích. Praha: Odeon, 1991.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Mgr. Antonín Dolák, Ph.D.

Katedra společenských věd

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

vedoucí ústavu

Mgr. Michal Vavřík, Ph.D.

vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Hona Zatloukalová
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně *3.4.2014*
.....

dal
.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se věnuje hnutím s pedagogickým zaměřením - woodcraft, skauting a tramping. Teoretická část je zaměřena na vysvětlení pojmu přírody, vztahu člověka k přírodě dle estetického historického vývoje a na definování woodcraftu, skautingu a trampingu z hlediska jejich vzniku, základních stanov, organizační struktury.

Cílem bakalářské práce v praktické části je zjistit, zda význam přírody ve woodcraftu, skautingu a trampingu je ovlivněn historickým vnímáním přírody.

Klíčová slova:

Woodcraft, skauting, tramping, příroda, pobyt v přírodě, pedagogika zážitku, historie estetického vnímání přírody.

ABSTRACT

Bachelor work is applied to movement with pedagogic focus - woodcraft, scouting and tramping. Theoretical part is focused to clarify perception of nature, relationship of human to nature according aesthetic historic evolution and define woodcraft, scouting and tramping from their beginning point of view, basic rules and organizational structure.

Goal of bachelor work in practical part is find out if meaning of nature in woodcraft, scouting and tramping is affected by historical perception of nature by human.

Key words:

Woodcraft, scouting, tramping, nature, stay in nature, pedagogy of adventure, history of aesthetical meaning of nature by human.

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu PhDr. Mgr. Antonínu Dolákovi, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnoval.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	10
1.2 KRAJINA.....	11
1.3 PŘÍRODA NEBO KRAJINA.....	12
1.4 PŘÍRODNÍ ESTETIČNO	12
1.4 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA	13
2 HISTORICKÝ VÝVOJ ESTETICKÉHO VNÍMÁNÍ PŘÍRODY	14
2.1 ANTIKA	14
2.2 STŘEDOVĚK.....	15
2.3 OD RENESANCE PO BAROKO	15
2.4 18.STOLETÍ	17
2.5 ROMANTISMUS	18
2.6 19. STOLETÍ.....	19
2.7 VÝHLED DO 20.STOLETÍ	20
3 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA	21
3.1 NESPECIFICKÁ PRIMÁRNÍ PREVENCE	22
3.2 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU	23
3.3 VOLNOČASOVÁ VÝCHOVA.....	24
3.4 PEDAGOGIKA ZÁŽITKU	24
4 PEDAGOGICKÁ Hnutí	25
4.1 WOODCRAFT	25
4.2 SKAUTING	28
4.3 TRAMPING.....	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	32
5 METODOLOGIE	33
5.1 CÍL VÝZKUMU	33
5.2 FORMULACE HYPOTÉZY A ODVOZENÝCH PRACOVNÍCH HYPOTÉZ.....	33
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	34
5.4 METODY VÝZKUMU.....	35
5.5 SBĚR A ZPRACOVÁNÍ DAT	36
6 INTERPRETACE DAT	37
6.1 VÝZNAM PŘÍRODY PRO ČLOVĚKA Z HISTORICKÉHO ESTETICKÉHO HLEDISKA	38
6.2 VÝZNAM PŘÍRODY PRO ČLOVĚKA VE WOODCRAFTU	44
6.3 VÝZNAM PŘÍRODY PRO ČLOVĚKA VE SKAUTINGU.....	45
6.4 VÝZNAM PŘÍRODY PRO ČLOVĚKA V TRAMPINGU	47
6.5 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	50
ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	53

ÚVOD

Předmětem bakalářské práce je, jaký význam představuje příroda pro člověka. Příroda se obejde bez člověka, ale člověk bez přírody ne. Snažíme se ji tedy chránit před nežádoucími vlivy moderní doby a znovu objevujeme její důležitost pro vlastní sebe-rozvoj, sebepoznání. Je v zájmu každého z nás, abychom se jí snažili chránit a zachovávat pro další generace. Vždyť příroda, životní prostředí pomáhají při kultivaci člověka a samozřejmě je prospěšná pro naše zdraví.

Existují různá pedagogická hnutí propojená s přírodou, která mají za cíl výchovně rozvíjet a vzdělávat mládež od jejich mravních až po tělesné dovednosti ve volném čase. Právě zde se příroda stává prostředkem k přirozené výchově. Bakalářská práce je zaměřena na woodcraft, skauting a tramping.

Téma Postoj k přírodě v hnutích s pedagogickým zaměřením, jsem si zvolila zejména proto, že se jedná o velmi aktuální téma v dnešní době – kdy hledáme místo, kde bychom si mohli odpočinout od dnešní „uspěchané společnosti“ a nabídnout dětem možnost trávení volného času v přírodě.

V teoretické části jsem se zaměřila na historii vztahu člověka k přírodě dle estetického historického vývoje a na definování hnutí woodcraft, skauting a tramping. Nejprve jsem vymezila základní pojmy vztahující se k přírodě. V další části jsem se věnovala historii estetického vnímání přírody, tak jak se vyvíjela, měnila společnost a její kultura, se měnil vztah člověka k přírodě. Následuje vysvětlení pojmů vztahující se k sociální pedagogice. Závěr teoretické části tvoří popis vybraných hnutí, kde se zaměřuji na jejich vznik, základní stanovy, organizační strukturu a výchovné metody.

V praktické části jsem se zabývala zjištěním zda význam přírody v hnutích s pedagogickým zaměřením je ovlivněn historickým vnímáním přírody člověkem. Předmětem analýzy je literatura, která se věnuje historii estetického vnímání přírody člověkem a nejvýznamnější literatura o woodcraftu, skautingu a trampingu. Cílem výzkumu bylo zjistit, jakou roli hraje estetické vnímání přírody člověkem z hlediska historie ve významu přírody v hnutích. Při svém výzkumu jsem zvolila kvalitativní obsahovou analýzu zvolené literatury, doplněnou komparací.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

1.1. Příroda

Co pro nás jako člověka znamená příroda. Pro vysvětlení významu přírody jsem zvolila vztah člověka k přírodě.

Co je tedy vlastně příroda? Stromy, jeleny můžeme považovat za něco co je daného, avšak příroda jako celek, jako ucelená skutečnost s vlastním smyslem, vlastní hodnotou, vzniká teprve v lidské zkušenost. To platí i pro přírodovědecké pojetí přírody, které se nám jako Evropanům zdá „přirozené“ a „objektivní“, tak jaká příroda opravdu je. Při nábožensko-pojetí přírody se jedná o vnímání přírody ne jako jednotlivé části, nýbrž jako celek propojený hodnotou a smyslem, kde si nevystačí proto s popisem, toho jak přírodu vykládají. Potřebují si položit, otázku, jak ji prožívají, vnímají. (Kohák, 1998, s.59)

Kohák (1998, s.61) uvádí tři typy vztahu člověka k přírodě:

- 1) **Život lovců - sběračů**, kteří nehospodaří ani nevládnou přírodě, pouze z její ruky přijímají její dary. Kdy lidský život našich prapředků, byl nejistý a nepředvídatelný, žili v jeskyních s ohněm, obklopení hlubokým lesem, v němž číhalo nebezpečí, ale zároveň i obživa. Příroda tedy o člověka pečuje, trestá ho, člověka tedy přesahuje, ale je na ní naprosto závislý. Když člověk žije v úctě a souznění s přírodou, ctí posvátnost i její hrůzy, tak žije v harmonii a v mýtickém souznění.
- 2) **Způsob života pastýřů a zemědělců**, je naprosto odlišný od života lovců-sběračů. Zemědělec neprožívá pocit naprosté závislosti. Není pouze pasivním příjemcem dobra i zla, jídla a bídy z nevyzpytatelné přírody. Zemědělec se jí snaží respektovat, příroda pro něj už není zcela nevyzpytatelná, stává se jejím partnerem. Učí se jí respektovat a příroda mu to oplácí. Člověk se stává součástí řádu a uspořádanosti přírody. Zázitkem může být, když pečujeme o strom nebo půdě vracíme v kompostu něco z jejich darů. Avšak i tento způsob života se začíná měnit a prolíná se do něj zážitek řemeslníka - trhovce.

3) **Zážitek řemeslníka - trhovce**, se začíná objevovat s rozvojem období urbanizace, v Evropě od třináctého do osmnáctého století, kdy s rozvojem měst a specializace dochází k omezení každodenního styku s přírodou. Následkem toho klesá přímý, každodenní styk s přírodou. Městský člověk zůstává závislý např. na přítoku čisté vody a odvozu odpadu. Dochází k postupné ztrátě pocitu závislosti i bezprostřední vědomí partnerství, řemeslník přestává pracovat s přírodou tak jako zemědělec. Příroda přestává být partnerem, stává se darem, kdy dřevo, kůže je materiálem pro další zpracování člověkem, kterými nemáme plýtvat.

Člověk může přírodu prožívat jako posvátnou přítomnost, jako partnera a jako cenný dar, za který je potřeba poděkovat. Dodnes z těchto prožitků vycházejí dnešní hnutí spojené s přírodou.

1.2 Krajina

Pojem krajina existuje v různých pojetích. Dle Skleničky (2003, s.8) každá forma hodnocení krajiny vyžaduje pro určitý daný účel, nejlépe vyhovující definici krajiny. Historie pojmu krajiny sahá do raného středověku, kde byla pojímána jako prostor, který člověk vnímal z jednoho konkrétního místa - pozemek obdělávaný hospodářem.

- Demografické pojetí představuje krajinu jako území obývané určitou populací lidí, které mají společné vlastnosti a znaky, kterými se odlišují od ostatních.
- Umělecké pojetí prochází vývojem společně s měnící se lidskou společností, od nezájem pro přírodu až po vzájemné vztahy člověka k přírodě.
- Ekonomické pojetí představuje krajinu jako území, které prochází nebo procházelo určitým hospodářským vývojem a je vhodné pro hospodářské využití (lesnictví, zemědělství).

Pokud zabrousíme do ekologického slovníku (Jakrlová, Pelikán, 1999, s.55) je krajina definována jako „soubor ekosystému v určitém geograficky vymezeném území, včetně všech přírodních i lidských výtvorů a člověka.“ Lze tedy rozlišovat krajinu přirozenou bez zásahu člověka nebo umělou jako například zemědělskou, urbanizovanou, průmyslovou.

1.3 Příroda nebo krajina

Příroda a krajina spolu bezesporu velmi souvisejí, jak lze poznat z předchozích kapitol, existuje také několik rozdílných definic od různých autorů.

Stibral (2005, s.11) uvádí, že pojem příroda je nadřazený krajině, z důvodu, že je konkrétní prostorovou formou suchozemské přírody. Umožňuje tedy také hovořit o jednotlivých objektech jako celku. Krajina, bývá vnímaná, jako pojem, který nezahrnuje, vše co vidíme, to co je pro estetický zážitek zásadní – nebe, mraky, vzduch, světlo.

1.4 Přírodní estetično

Mezi hlavní témata dnešní estetiky patří estetické vnímání přírody, kde příroda a přírodní estetično jsou v současné době hlavními estetickými objekty. Přírodní estetično nám pomáhá pochopit, vnímat krásy přírody, není to nic samozřejmého je kulturně podmíněno. (Ptáčková, Stibral 2002, s.38)

Estetično patří mezi základní kategorii estetiky. Zuska (2009, s.20) uvádí jako předmět estetiky estetickou situaci, která tvoří vztah mezi estetickým objektem a tím, kdo vnímá estetický zážitek.

Podle původu estetických jevů ho rozdělujeme na estetično přírodní a umělé. Útvar, který nevytvořil člověk zahrnuje přírodní estetično. V současnosti je příroda, přírodní estetično jedním z nejvíce diskutovaných estetických objektů. Postoj člověka k přírodě je součástí vnímání přírodního estetična. Tak jak se historicky vyvíjel postoj člověka k přírodě, měnilo se vnímání přírodního estetična a jeho estetických pojmů a kategorií, jako krásno, vznešeno, malebnost, estetický objekt, umění. (Ptáčková, Stibral, 2002, s.38-43)

Podle Stanislava Komárka je přírodní estetika, zcela mimořádně důležitá pro zacházení s přírodou a živými tvory. Ať už si přírodní estetiku uvědomujeme nebo ne je součástí environmentálních hnutí „jako pohaněč na nezkroutném slonovi – je mino úhel pohledu jejich pohledů, ale zároveň i tím co je vlastně řídí.“ (Stibral, 2005, s. 8)

1.4 Environmentální výchova

„Hlavním smyslem environmentální výchovy je pochopení složitých a vzájemně provázaných vztahů mezi přírodou a lidskou společností a především probuzení zájmu o okolní prostředí.“ Zaměřuje se na aktuální problémy současného světa, mezi které bezesporu patří problémy životního prostředí. Vedle názvu environmentální výchova se můžeme setkat i s alternativním názvem ekologická výchova. (Matějčík, 2007, s.3)

2 HISTORICKÝ VÝVOJ ESTETICKÉHO VNÍMÁNÍ PŘÍRODY

Člověk je od své existence spojen s přírodou. Nejdříve mu poskytovala obživu a útočiště před nepříznivými vlivy počasí, kdy člověk byl téměř zcela závislý na přírodě, vystupuje zde jako lovec - sběrač. Posléze se od přírody postupně odpoutává, kdy už není pouze jejím pasivním příjemcem až po odstranění pocitu závislosti, ke kterému dochází vlivem rozvoje urbanizace a dělby práce ve středověku¹. Aby člověk znovu objevil krásy přírody, ne už jako potřebu pro život, ale aby se příroda stala jeho partnerem pro odpočinek, hledání přírodních krás. Pomocí historického estetického vnímání člověka přírody, nacházíme jaký je vztah člověka k přírodě a jaký význam má pro něj.

2.1 Antika

Na začátku období antiky² se nesetkáváme s estetickým pojetím přírody. Příroda zde není v popředí zájmu, ten představuje člověka a umění. Příroda slouží jako doplněk při zobrazování člověka, je zobrazováno okrasné ptactvo, nebo zvířata jako kůň a pes. V důsledku expanze Řeků do světa, dochází k poznávání nových kultur, ke změně současné řecké kultury, kdy dochází k postupnému zvýšení zájmu o přírodu. Helenistický člověk, žil ve velkých městských aglomeracích a najednou zjišťuje, že existuje i jiný cizí svět. Hledá protipól nového neznámého světa a nachází ho na venkově a v idealizované přírodě. (Stibral, 2005 s.16)

Jak Stibral (2005, s.18) uvádí v antickém období člověk hledal přírodu kultivovanou, neoceňoval přírodu jako celek, nýbrž hledal místo, kde by trávil svůj volný čas a tím mohlo být například chladné údolí nebo místo u jezera. Příkladem jsou římské zahrady.

Římské zahrady byly součástí bydlení, společenských i kulturních staveb. Uprostřed zahrad, které měly většinou pravidelný, geometrický tvar stála kašna nebo vodotrysk. Pravidelný architektonický styl zahrad se objevuje až do konce 18.století v celé Evropě. (Otruba, 2008)

---

¹ Definované vztahy člověka k přírodě E. Kohákem.

² Období starověkého Říma a Řecka 4.století p.n.l až 5.století n.l. (Kožešník et al, 1980, s. 94).

2.2 Středověk

Příroda ve středověku³ byla vnímaná jako nepřátelská, středověká sídla byla umístěna uprostřed hustých neproniknutelných lesů. Právě les může být příkladem toho jak středověký člověk vnímal přírodu. Les tehdy tvořil většinu území a pro dnešního člověka by představoval přírodu, ale pro středověkého člověka znamenal místo plné démonů a nástrah. Byl zároveň i místem pro setkávání s Bohem, dobrodružstvím, zdroj obživy. Skutečný původní (středověký) les bychom dnes mohli přirovnávat k pralesu. Dnešní člověk si představuje les jako plantáže smrků, kterými bez problému lze projít. Vztah k přírodě se samozřejmě mění v čase, středověk zabírá velký časový úsek dějin. V ranějším období byla příroda vnímána v souvislosti se svým symbolickým, alegorickým významem. (Stibral, 2005, s.26)

V myšlení vrcholného a pozdního středověku se projevuje víra v Boha. Vše je ovládané univerzalistickou ideou, základ této myšlenky spočívá ve starém křesťanském přesvědčení, že vše⁴ je dílem Božím. Bůh stvořil vesmír i pozemský svět, všechno co se děje a k čemu dojde je projevem Boží vůle, Bůh dává všemu řád. (Vaniček et al., 1995, s.99)

Tímto dochází ve 12. století k odklonu od alegorizaci přírody k vnímání přírodě jako Boží dílo a přesunu k umění. Velmi silný vliv na vnímání přírodního estetična měla představa ráje jako zahrady, tedy určité formy přírody. V umění se se rostoucí zájem o přírodu projevuje v malířství, kde se objevuje přírodní pozadí v malbách. (Stibral, 2005, s.27)

2.3 Od renesance po baroko

Teprve v renesanci od 14. století se objevuje vnímání přírodního estetična, rozvíjí se cit pro přírodní krásy, stejně tak se setkáváme se zájmem o teoretické vnímání přírody. Začíná se v malířství objevovat krajinomalba, zvolna se začíná do popředí dostávat zájem o hory. (Ptáčková, Stibral, 2002, s.39)

---

³ Středověk navazoval na Antiku, začíná tedy v 5. století a končí nástupem renesance ve 14. století. (Vaniček et al., 1995, s. 19).

⁴ Universum – značí latinsky celek, svět, vesmír.

Tak jak ve středověku hraje důležitou roli Bůh, vše je dílo Boží, nyní dochází k rozkolu mezi vírou a rozumem, mezi Bohem a přírodou, předmětem víry se stává Bůh a pro rozum se stává předmět příroda. Pro poznání nových věcí a vnímání přírody již není potřeba tolik Boha, jako spíš rozum, který se opírá o smyslovou zkušenost. Dochází tedy k rozvoji nového vztahu k přírodě a začínají se podrobněji věnovat oblasti přírodních objektů a ke vzniku přírodovědného výzkumu, rozvíjí se astrologie, alchymie. (Stibral, 2005, s.38)

Do estetického zájmu se poprvé dostávají typy přírodních objektů nebo scenerie, které byly dosud opomíjené. Jedná se o hory, horské a lesní scenerie, které byly doposud považovány za něco obludného, nesrovnatelného s krajinou. Nejedná se, ale ještě o obdiv ke krásám hor, přesto jde o něco mimořádného. Zajímavou kapitolou v estetizaci přírody jsou objevné cesty do dalekých tropických krajů, které v důsledku nových věcí pomáhaly podnitit obraznost lidí a tím si uvědomovat estetizaci přírody. Stoupající zájem o přírodní estetično je dobře také vidět na oblíbených okrasných zahrad, kde je snaha přírodu podřít předem vymezeným geometrickým formám. Renesanční zahrady jsou charakteristické svým jednoduchým šachovnicovým dělením na čtverce, celá zahrada bývá uzavřená zdí. Člověk tedy jako umělec tvořil nebo zdokonaloval přírodu na obrazech nebo zahradách. (Stibral 2005, s. 45-48)

Posléze baroko od 16. století opouští renesanční individualismus a pokorněji se vrací k Bohu a přírodě, díky této změně dochází k začlenění architektury do krajiny, do přírody jsou umístovány velké stavby jako zámky, kostely, kláštery, objevují se aleje, kapličky. Za krásné a půvabné estetické hodnoty přírody jsou pořád ještě považovány krajiny rovné, ploché, obdělané a pokud v ní nebylo nic z nespoutané divočiny. Toto „bezchybné“ pojetí přírody dospělo do vrcholu ve francouzském parku, který tímto navazuje na renesanční zahrady. Francouzský park tvoří přesné geometrické linie, tvary a jeho plocha je mnohem větších rozměrů, se stal extrémním případem jako vzor touhy Evropana po geometrizaci přírody. (Stibral, 2005, s.57)

Teprve v 17. století dochází postupně k „objevení“ přírody ne učenci, ale především výtvarníky – krajináři. Právě v malířství se ukazuje ocenění přírody, kdy již není pouze pozadí jako krajina, ale stává se sama estetickým objektem, dochází tedy ke změně komplexity estetického objektu. Poprvé se setkáváme s termínem malebnost a to v Holandsku, který se postupem času stává krajem charakteristický pro ocenění krajinné

krásky. „Právě Holanďané byli první, kteří učili člověka spatřovat krásu a půvab v prosté a neokázané krajině a vlastně v krajině vůbec.“ (Stibral, 2005, s.52)

2.4 18.století

V 18.století měli vliv na estetizaci přírody vlivní filosofové a myslitelé doby. Na začátku rozhraní estetizace přírody idealizované, kultivované a protipól divoké, volné přírodě stojí anglický filosof, spisovatel Antony Ashley Cooper, Earl of Shaftesbury (1671–1713). Přispěl k estetizaci přírody jako celku, kdy příroda je krásná jako celek. Dokonalá příroda není podle něj v geometrických obrazcích, ale právě v její volnosti, je krásná sama o sobě v původním stavu. Stal se inspirací pro anglické parky, kde se snaží představovat volnou přírodu. Přispěl také k estetizaci hor, které neviděl jako něco obudného, ale krásné, nic co by narušovalo krajinný ráz. (Stibral 2005, s.62-65)

Mezi francouzské nejvýznamnější představitele patřil Jean Jacques Rousseau (1712–1778), který probudil zájem o volnou přírodu, preferoval přirozenost v přírodě, tak jak ji stvořil Bůh, tímto se stává pravým chrámem, kde se člověk setkává s Bohem. Příroda jako dílo Boží je doplněno novým obsahem, ve styku s Bohem není potřeba církev, ta je v zásadě nahrazena přírodou. Příroda je místo, kde je člověk sám sebou a sám se setkává s Bohem, zvláště, když jde pěšky přírodou. Dále představuje pro něj místo svobody i symbol svobody opakem civilizace. Krajina divoká, les je obrazem svobody, kdežto krajina kulturní, jako pole je znakem otroctví. Přírodní člověk je nejvíce svobodný, když žije sám v přírodě, chodí kam chce, jí co chce. Tento stav končí vlastnictvím, vznikají sociální vazby. Obrací se proti civilizaci, pouze život v přírodě je smysluplný. Příroda nám připomíná původní čistý stav rovnosti, svobody a také stav nezkaženého dětství. Nabízí nám prostředí přírodovědná objevování mladého člověka, ale má vliv i na jeho dobré formování citů a dalších vlastností. Chce aby z dítěte vznikl člověk přirozený, ne divoch, ale nezkažený vlivem městské civilizace, který nebude přírodou jen vychováván, ale bude vychováván i ke vztahu k ní. Abychom mohli obdivovat krásy krajiny a přírody, je potřeba vedení a delších životních zkušeností. Jako přírodní ideál pro něho představuje divokost, divočina. Krásná příroda je tedy divoká. Později romantismus rozvine obdiv pro hory a lesy. (Stibral, 2005, s.74-84)

Na konci 18. století dochází k vrcholu zájmu o přírodní esteticko, ale posléze zájem o něj postupně opadá a je nahrazen zájmem o umění. Německý filosof Immanuel Kant (1724–1804), jako jeden z nejvýznamnějších myslitelů, se také věnuje přírodnímu esteticko. Kant při svých úvahách, myšlenkách vychází z krásna přírodního a ne z umění jak je tomu později. (Stibral, 2005, s.84) „Pouze u přírodního předmětu prý můžeme hovořit o estetickém objektu v hmotné podobě, dle Kannta“ : Přírodní krása je krásná věc, umělecká krása je krásná představa o krásné věci.“ Popírá tedy vztah mezi uměleckým dílem a přírodou. (Ptačková, Stibral, 2002, s.38)

2.5 Romantismus

Romantismem označujeme dobu přibližně mezi lety 1790 až 1840, který vzniká jako následek pochybností, ale i skepse vůči civilizaci, kultuře, následuje svého předchůdce J.J.Rousseau. Romantický člověk nehledá sílu v rozumu, ale obrací se ke svému nitru, kde hrají hlavní roli emoce. Námětem romantického umění se stává příroda, která je volná, divoká. Lidé v přírodě vyhledávají samotu, kde mohou být spojeni s Bohem. Jak Stibral (2005, s.99) uvádí „Krajina je celá nejen proniknutá bohem, ale je přímo oduševnělá, celá žije.“ Tato samota nám umožňuje kontakt s Bohem, ale i s vlastním nitrem. V romantické znění nejde o zobrazení realistické krajiny, tak jak ji vidíme, ale má být odrazem našeho nitra. Romantismus ke kráse k přírodě má i svou odvrácenou stránku, setkáváme se zde i s estetickou kritikou. Objevují se kategorie ošklivosti a šeredna. (Stibral, 2005, s. 97-102)

Velký význam pro estetizaci přírody měla naturfilosofie, která se časově kryje s romantismem. Vystupovala proti mechanickému pojetí přírody a preferovala živost přírody, schopnost vnímat její proměny, smažila se o spojení vědy s estetikou a uměním. Chápání přírody navazovalo na filosofii Friedricha Schellinga (1775-1854), která zdůrazňovala, přírodu můžeme pochopit tehdy, pokud ji nepokládáme za něco mrtvého, mechanického, ale vidíme ji jako celek, kde převládá reálno nebo ideálno, nikdy se tedy od sebe nedají oddělit „duch“ a „hmota“. (Stibral, 2005, s.106-107)

Velmi důležitý pro estetizaci přírody byl romantismus, jeho vliv na postoj člověka k přírodě se projevil ve dvou činnostech v turistice a ochraně přírody. Turistika byla něco nového, nevidaného, aby se navštěvovala krajina pouze ke zhlédnutí přírodních krás, dříve se samozřejmě podnikali různé cesty ve formách náboženských poutí nebo

exotických cest. Teprve romantismus rozšířil tento trend do všech vrstev obyvatelstva. Dochází k první uvědomělé a cílevědomé ochraně přírody a ekologickém myšlení, jejím hlavním důvodem je, že romantici si uvědomují potřebu chránit divokou přírodu, nezasazenou člověkem. V roce 1836 je založena první rezervace u nás Žofínský prales u Nových Hradů. V Americe, kde na rozdíl od Evropy jsme se mohli s divokou a nespoutanou přírodou setkávat častěji, je opět místem religiózního, mystického vytržení, příroda se opět stává rájem. Američtí autoři knih líčí přírodu mnohem konkrétněji, nepíší o její divokosti a děsivosti, jako romantikové. Mezi americké spisovatele, kteří se vydali touto cestou patří Henry David Thoreau (1817–1862) se svým románem Walden, aneb život v Lesích, kde popisuje svůj život, své osobní zkušenosti v přírodě ve srubu u rybníka Walden, kde strávil dva roky svého života. (Stibral 2005, s.114)

2.6 19. Století

Postupně po romantismu přichází nový směr realismus, který má za cíl zobrazit přírodu takovou jaká je. Příroda už nemá být prostředkem ke zpracování idejí, cílem má být zobrazení přírody samé, umělci se snaží krajinu zobrazit takovou jaká doopravdy je. (Stibral, 2005, s.115). Dochází ke vzrůstajícímu zájmu o přírodu, který se šíří do všech vrstev obyvatelstva. „Kult přírody a krajiny, vycházející z tendencí 18.století, syčený uměním, vědou, filosofií, vzrůstajícím turismem i růstem měst v 19.století, doslova triumfuje.“ (Stibral, 2005, s. 119)

„Závěr 19. století je zasvěcen hledání a pokud možno co nejlepšímu uchopení pojmů života, pohybu, času a přírody.“ (Stibral, 2005, s.125) Právě na živost přírody a život, se soustřeďuje myšlení na přelomu 19.a20. století jako základní pojmy. Proto vzniká nový sloh secese, který hledá životní organické principy pomocí umění. Dochází k velkému vývoji v přírodních vědách, hlavně biologii, botaniky. Inspirací pro secesi se stává botanika pomocí estetických objektů živé přírody jako rostliny, květy, majestátní stromy, vlnění a rašení rostlin. (Stibral, 2005, s.128)

2.7 Výhled do 20.století

Začátek 20. století je ovlivněn dekadencí, charakteristický odporem a výsměch vůči měšťanské morálce, odpor proti všemu přírodnímu a přirozenému, příroda se stává nudnou, měla být nahrazena vědou a novou technikou. Hovoříme o určitém ústupu zájmu jak o přírodní estetice tak i o hodnoty přírody, také z důvodu první a druhé světové války, do popředí se dostávají spíše sociální témata. Neznamená to, že by člověk přestal chodit do přírody, pořád byla pro něj sídlem hodnot a útočištěm před okolním světem. Po poválečných letech s příchodem generací „květinových dětí“ přichází odpor k měšťácké materialistické kultuře a vrací se opět touha po přirozenosti, jednoduchosti a tedy s ní návrat k přírodě. Začínají vznikat ekologické hnutí, lidé si začínají uvědomovat křehkost celého ekosystému a snaží se předejít následkům ekologické krize. Estetické stránky přírody v umění se posouvají z malířství do fotografie, filmu. Dochází tím ke změně vnímání přírody u širokých vrstev, nevnímáme hory skrz obraz, ale fotografii. K velkému obratu k přírodě dochází samozřejmě také v důsledku změn v sociální a hospodářské oblasti. Vznikají velké městské aglomerace, továrny, lidé hledají alternativu k městskému nezdravému životu hledají útočiště v pobytu v přírodě - „alternativní styl“, který představuje nekonzumní myšlení. (Stibral, 2005, s.131-137)

3 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA

Ve své práci se věnuji pedagogickým hnutím, se zaměřením na pobyt v přírodě jako volnočasová činnost, která je součástí pedagogiky volného času a jednou z možností primární prevence proti vzrůstajícím sociálně patologickým jevům u dětí a mládeže.

Pedagogika dle pedagogického slovníku (Průcha, Mareš, Walterová, 2003, s.161.) je věda a výzkum zabývající se výchovou a vzděláváním v nejrůznějších sférách života společnosti. Pod pedagogiku řadíme také sociální pedagogiku, která se zabývá širokým okruhem problému spjatých s výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých.

Mezi patologické jevy patří zejména poruchy rodin a rodičovství, náhradní rodinná výchova, týrané a zneužívané děti, delikvence a agrese mládeže, drogová závislost mládeže a další. V současné společnosti má sociální pedagogika důležitou roli právě v důsledku narůstající sociální patologie a kriminality mládeže. (Průcha, Mareš, Walterová, 2003, s.217)

Důležité je proto vytvářet podmínky pro subjekty zabývající se prevencí výskytu sociálně patologických jevů. Diferencujeme tři základní úrovně preventivních aktivit⁵. Primární prevence představuje vytváření a zabezpečení optimálních podmínek pro fyzický, psychický a sociální vývoj jedince, jejíž součástí je také nesespecifická primární prevence a specifická primární prevence⁶. (Fleischmann, 2001, s.40)

---

⁵ Sekundární prevence – má za úkol zachytit poruchy v počátečním stádiu jedince a zabránit rozšíření poruchy mezi ostatní. Terciální – má předcházet zhoršování stavu, recidivám a eliminovat důsledky sociálně patologických jevů. (Fleischmann, 2001, s.40)

⁶ Je realizovaná státními i nestátními organizacemi (školami, pedagogy, vrstevníky) formou besedami, návštěvami specializovaných zařízení. (Fleischmann, 2001, s.40)

3.1 Nespecifická primární prevence

Bývá prováděna rodiči, učiteli a pracovníky mimoškolních aktivit. Děti se učí posilovat sebeúctě posilovat své sebevědomí, k odpovědnosti za své chování, k toleranci. Starší děti se učí jak vyřešit problémové situace, schopnosti čelit negativnímu vlivu vrstevníků, asertivnímu jednání, ke zdravému životnímu stylu. V rámci volného času je důležité rozšířit nabídku organizovaného i neorganizovaného využití volného času.

Fleischman (2001, s.41) uvádí cíle prevence sociálně patologických jevů :

- předcházení výskytu a šíření sociálně patologických jevů
- eliminovat možnosti dětí a dospívajících setkat se a aplikovat sociálně patologické chování
- vytvoření informačního a realizačního prostoru pro prevenci
- zvýšit rezistenci jedinců vůči sociálně patologický jevů.

V programech, které působí v primární prevence je důležité zohlednit, také mechanismy působící v rámci socializace jedince (Fleischmann, 2001, s. 34-35). Základní socializační mechanismy jsou:

Sociální činnosti

Ve spojení se sociálními činnostmi jako hra, učení a práce by měly být uspokojeny potřeby jedince zejména uznání, poznání, potřeba úspěchu, potřeba být pozitivně hodnocen okolím.

Imitace

Během imitace jedinec automaticky, nevědomě nebo záměrně napodobuje vzorce chování či jednání modelu, který je pro něj důležitý, má k němu určitý vztah. Je velice důležité, aby dítěti byly předkládány vzorce chování, které jsou pro něj atraktivní, úspěšné a prosociální.

Identifikace

Na rozdíl od imitace, identifikace spočívá ne pouze v napodobování určitého modelu, ale i se ztotožněním s jeho názory, postoji, hodnotami apod.

Sugesce⁷

Sugestivní působení je založeno na prožitcích a na kvalitě vztahu mezi komunikátorem (informaci předává) a komunikantem (informaci přijímá). Pokud tedy v rámci preventivního působení navodíme atmosféru, která bude emocionálně významná, zvýšíme pravděpodobnost efektivity našeho působení. Dalším důležitým bodem je výše jmenovaný vztah, který by měl být založený na vzájemné důvěře, akceptaci druhého – přijetí jedince i s jeho nedostatky, kongruenci – opravdovost vztahu a empatii – umět se vcítit do prožívání druhého jedince.

Sociální zpevňování

Prostředkem k napodobování vzorce chování je mechanismus sociálního zpevňování, formou odměny a trestu. Vychází se z toho, že přirozené tendence jedince jsou vyhledávat podněty a situace, které subjektivně prožívá jako příjemné a vyhýbá se podnětům, které by subjektivně prožíval nepříjemně. Odměnou mu tedy je prožitek líbivý, trestem nelíbivý.

3.2 Pedagogika volného času

Podle organizací, kde probíhají výchovně vzdělávací práce, se postupem času vyčlenily další disciplíny, mezi které patří právě pedagogika volného času (Svobodová, Šmahelová, 2007, s.16).

Volný čas zahrnuje odpočinek, zábavu, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání. „Specifickou zvláštností volného času dětí a mládeže je to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovládnutí“. Děti se totiž nedovedou orientovat ve všech zájmových oblastech, nemají ještě dostatek zkušeností, potřebují citlivé vedení. Je potřeba, aby vedení bylo nenásilné, činnosti přitažlivé a účast na nich dobrovolná. (Pávková et. al., 2001, s.15)

---

⁷ Z latinského slova suggero – podsouvám, našeptávám, dodávám, je způsob působení na stavy (city, myšlení, postoje) nebo jednání lidí, které probíhá více či méně mimo rozumovou oblast (Kožešník et al., 1982, s. 444) .

Podle Vážanského (2001, s.98) existují principy, které jsou charakteristické pro volnočasové aktivity a v praxi se projeví vždy alespoň z některých volnočasových principů

- dosažitelnost (oslovit účastníka)
- otevřenost (pro rozdílné sociální, věkové skupiny)
- charakter výzvy (např. přitažlivé prostředí)
- svobodné rozdělení času (umožnění každému svobodně využít svůj volný čas)
- dobrovolnost
- nenucenost (nám dává možnost být přirozený, např. bez nutnosti dosáhnout úspěchu)
- možnost volby (svobodně se rozhodnout jak trávit volný čas)
- možnost rozhodnutí (vychází z vlastního nezávislého odhodlání)
- možnost iniciativy (rozvíjíme své vlastní aktivity, abychom uspokojili osobní potřeby a chovali se podle svých přání)

3.3 Volnočasová výchova

„Volnočasová výchova představuje celoživotní edukační proces, zahrnuje rozvoj volnočasového chování, hodnot, vědomostí a schopností, současně se považuje za důležitou součást socializačního procesu, v němž závažnou roli zastávají mnoha zařízení a instituce.“ (Vážanský, 2001, s.112) Mezi hlavní metody výchovy ve volném čase patří výchovné postupy založené na prožitku a zkušenosti (Pávková et.al., 2001, s.80).

3.4 Pedagogika zážitku

Je výchovný postup, který je založený na prožitku, zkušenosti. Můžeme setkat s různými názvy: výchova dobrodružstvím, výchova v přírodě. Sjednocujícími znaky jsou intenzivní prožitky a zkušenosti získané aktivní účastí při společných činnostech v prostředí městském i přírodním. Na těchto principech jsou založeny výchovné přístupy hnutí jako woodcraft, skauting a tramping. (Pávková et. al., 2001, s.80)

4 PEDAGOGICKÁ HNUTÍ

V bakalářské práci jsem si vybrala tři pedagogické hnutí, které jsou spojené s přírodou. V této kapitole se zaměřím na činnosti organizací, kde hlavní roli hraje příroda, která se stává součástí výchovy a místem pro organizované pobyty dětí. Mezi první propagátory pobytu v přírodě patří Ernest Thompson Seton jako zakladatel woodcraftského hnutí.

E.T.Seton reagoval na potřebu přirozené výchovy, bližší přimknutí k přírodě, na to, aby škola a výchova přibližovala skutečnému životu. První pokusy vznikaly na začátku 19.století v Americe a Anglii. V Americe zakládá E.T.Seaton woodcraftské hnutí, v Anglii zase Robert Baden-Powell skautské hnutí.

Pro následnou komparaci hnutí, jsem zvolila hlediska : vznik, základní stanovy, organizační strukturu a výchovné metody.

4.1 Woodcraft

Pro překlad významu slova woodcraft, se používá „zálesácká dovednost“ pochází z americké angličtiny⁸.

Vznik

Vznik woodcraftského hnutí je úzce spojen s životem jeho zakladatele E.T.Seatona, který se narodil v Anglii 14.8.1860. Posléze se z důvodu finanční krize celá jeho rodina přestěhovala do Kanady, kde objevil kouzlo drsné a nedotčené přírody. Ale ani zde se při farmaření rodině nedařilo, jeho dětství na jedné straně bylo naplněné touhou po poznávání přírody a na druhé straně stála chudoba jeho rodiny. Ale i přesto se věnoval studiu přírody a později malířství s přírodními motivy, které posléze dokázal využít ve své bohaté literární činnosti, kterou se snažil lidem přiblížit přírodu formou povídek. V knize Dva divoši, kterou pojal jako autobiografický román, předává své zkušenosti ze setkání s indiánem Čáska kmene Krí. Viděl v něm ideálního člověka divočiny, který ho učil

---

⁸ Přeloženo z angličtiny wood – les, craft – dovednost, zručnost.

poznávat přírodu (Anderson, 2012, s.43). Byl okouzlen kmenovým životem indiánu, je to způsob jak splynout s duchem přírody.

V roce 1902 v Americe, zakládá první tábor chlapců v přírodě pod názvem Woodcraft Indians, který měl kmenové uspořádání v čele se zvoleným náčelníkem. Patří mezi první organizované hnutí pro mládež s pobytem v přírodě, které založil, aby se městská mládež mohla seznámit s přírodou a vyvarovat se kriminální budoucnosti. Kořeny woodcraftu pochází z jeho obdivu k indiánům, kteří pro něho představovali vzor čistého lidství (Andersson, 2012, s.153). Později se přidávají další kmeny a jsou položeny první počátky woodcraftského hnutí.

V českých zemích se o šíření myšlenek woodcraftu zasazoval Miloš Seifert a zakládá samostatný spolek Zálesácká liga československá, která byla později přejmenována na Ligu lesní moudrosti (Pecha, 1999, s.35).

Základní stanovy

Svítek březové kůry

Patří mezi základní příručky na téma výchovy s přírodou a v přírodě, zde stanovil E.T.Seton základní stanovy woodcrafterské činnosti. Později se stala součástí Knihy lesní moudrosti. Východiskem výchovy dle Svítku březové kůry je hnutí Lesní moudrosti, jehož stěžejní myšlenkou je pobyt v přírodě. Obsahem jsou základní informace o hnutí, zálesáckých dovednostech, stanovení měřítek jak získat osobní poctu - systém orlích per. Cílem Svítku březové kůry je ukázat mládeži jak trávit volný čas v přírodě. (Pecha, 1999, s. 57)

Kniha lesní moudrosti

E.T. Seton (1970, s.165) uvádí v Knize lesní moudrost zákony lesní moudrosti, jejich zkrácená podoba zní jako zákon čtyřnásobného ohně a představují soustavu individuálních mravních zásad, na kterých mu velice záleželo. Mezi které patřilo: vždy buď čistý a chraň přírodu, mluv vždy pravdu, buď odvážný, pomáhej ostatním. K tomu mu slouží alegorie o čtyřhrannosti osobnosti, čtyřech cestách, které k ní vedou a dávají zásady zákona lesní moudrosti. Svítek březové kůry a Kniha lesní moudrosti se staly základy, na kterých vyrostlo hnutí woodcraft – první hnutí mládeže spojené s přírodou na světě.

Organizační struktura

Woodcraft je kmenovým systémem - kmen je základní jednotkou, je tvořen minimálně dvěma rody a vede ho náčelník. Každý kmen má svou právní subjektivitu, má právo na svoje symboly, své uspořádání a způsob života. Vznikají zde tři typy kmenů: dětský, dospělý a rodinný. (E.T.Seton, 1970, s.158)

Součástí hnutí jsou i jednotlivci - Stráž lesní moudrosti, kteří nejsou registrováni v rodech ani kmenech. Mohou se jí stát, jednotlivci i rodiny, kteří nemají v blízkosti žádný kmen nebo rod. Ústředními orgány jsou sněm zástupců, náčelnictvo kontrolní a revizní komise. (Woodcraft, ©2014) Kdo se chce stát součástí kmene musí projít zasvěcovací zkouškou, která má za cíl, poznat jeho charakter, jeho přínos pro a zároveň odhalit jeho slabost, ale na druhou stranu nesmí jí být dotčen. Cílem je, že zasvěcovací zkouška se stává skutečnou zkouškou odvahy, kterou dotyčný podstupuje s nadšením, aby se mohl stát součástí kmene. (E.T.Seton, 1970, s.166)

Výchovné metody

Hlavním výchovným prostředkem se stává aktivní zapojení všech při plnění různých úkolů (Pecha, 1999, s. 305). Veškerá výchova má probíhat formou her v přírodě, E.T.Seton nezavedl kolektivní sporty, kde by zvítězila jedna skupina nad druhou. Místo toho upřednostňoval jako motivační prostředek možnost získat osobní pocty, jejichž symbolem bylo orlí péro. (Anderson, 2012, s.164)

4.2 Skauting

Vznik

Založení skautingu úzce souvisí se vznikem woodcraftského hnutí. Americký spisovatel, malíř a lovec E.T.Seton se snažil šířit výchovné ideje woodcraftu i v Evropě, ale zde se nesetkal se stejným úspěchem, jako v Americe. Potkává se s generálem Robertem Baden–Powellem, který se již zabýval myšlenkou na výcvik chlapců ve smyslu předvojenské výchovy, ale nechtěl zakládat samostatnou organizaci. Proto E.T.Seton u něj hledal pomoc při rozšíření woodcraftu v Anglii. Ze začátku bylo nadšení oboustranné, R.Baden–Powell přijal Svitek březové kůry, později se, ale rozhodl, pro založení své vlastní organizace Scouting for boys. Východiskem organizace již nebyl indiánský vzor, kmenového zřízení a romantické pojetí, nýbrž vojenský model organizace a E.T.Seton byl hluboce zklamán, že použil několik pasáží ze Svitku březové kůry (např. systém poct z činy a odborných zkoušek) v příručce Scouting for boys a neuvedl jeho autorství. Nakonec se E.T.Seton přestal snažit o integraci obou organizací a jejich cesty se rozešly. (Pecha, 1999, s.30)

O rozšíření skautingu do českých zemích se postaral středoškolský učitel Antonín B. Svojsík, kterého nadchl nový druh výchovy v přírodě. Po návratu z Anglie, kde si ověřoval nové výchovné metody se rozhodl pro překládání příručky Scouting for boys a posléze píše knihu Základy junáctví („skautská bible“ všech českých Junáků), kde spolupracuje s tehdejšími významnými pedagogy. V roce 1914 je založen spolek Junák – Český skaut, v českých zemích se setkáváme s názvem Junák, junáctví. (Lesní moudrost © 2014)

Základní stanovy

Scouting for Boys jejímž autorem je zakladatel skautingu R. Baden-Powell, obsahuje základy skautingu, na kterých chce vybudovat nové hnutí které, určené k výchově mládeže. (Paprsek © 2010)

Základy junáctví

Knih pomohla při vzniku a rozvoji skautského hnutí u nás. Stala se z ní postupem času „skautská bible“, kterou napsal A.B.Svojsík, a byly v ní použité výchovné skautské principy R. Bade-Powela, který mu dal k tomu svolení. Skautské hnutí je založeno na třech základních principech (Skauting ©2011) :

- 1) povinnost k bohu (chápana jako povinnost hledat v životě vyšší hodnoty než materiální)
- 2) povinnost vůči ostatním (je věrnost své vlasti, která je v souladu s úsilím o mír, o vzájemném pochopení a spolupráci mezi lidmi, národy a různými sociálními skupinami, povinnost je pojata jako závazek účastnit se na rozvoji společnosti a dále jako úcta a láska prokazovaná bližním a přírodě)
- 3) povinnost vůči sobě (chápaná jako odpovědnost za rozvoj sebe sama)

Tyto základní principy jsou primárním východiskem pro skautský slib a skautský zákon.

Organizační struktura

Základními oddíly jsou vlčata a světlušky (8-10 let), skauti a skautky (11- 14 let) a roveři a rangers (15 let a výš). Vedle základních oddílů existují i oddíly pro předškoláky (5-7 let) a součástí skautingu jsou samozřejmě i dobrovolníci (18+), kteří se podílejí a pomáhají s organizací programu, fungování jednotlivých oddílů. V čele každého oddílu stojí starší skaut a podílí se na vytvoření programu. Skautem se může stát, ten kdo se pravidelně účastní cvičení a her a posléze se prokáže se základními znalostmi a povinnostmi skautů a vše je zakončeno skautským slibem. (Skauting ©2011)

Výchovné metody

Skautská výchovná metoda: tvoří základ celého skautingu, všechny její části jsou navzájem propojené a tvoří ucelený systém, jehož úkolem je vest člověka k osobnostnímu růstu. Skautskou výchovnou metodou tvoří několik navzájem propojených prvků. Nejdůležitějším prvkem, je samozřejmě pobyt v přírodě, od kterého se vše odráží, učení nových dovedností spojených s přírodou, vede k seberozvoji mládeže, systém postupných zkoušek, her, skautský slib a zákon. (Zakopalová, 2009, s.2)

Svojsík (1991, s.42) uvádí, že základem je vzbudit touhu v dětech, aby se učily sami pro sebe a ne jim pouze nalévat vědomosti do hlavy.

4.3 Tramping

Anglický význam slova tramp je tulák, vandrák, šlapat pěšky, název byl převzatý z románu Jacka Londona - Cesta, který pojednává o život amerických „hobo“, tuláčích na železnicích (Hurikán, 1990, s.21). Tak jako vznik skautingu byl ovlivněn woodcraftem, tak tramping vycházel primárně z woodcraftu a skautingu.

Tramping se představuje jako společenský fenomén, který je charakteristický pro české a slovenské městské aglomerace, po vzniku samostatného Československa, označuje hnutí mladých lidí toužící po romantice, dobrodružství a umožňuje realizovat své představy o životě, které nalézají v přírodě. Mezi nejvýznamnější osobnosti trampingu patří Bob Hurikán, který se zasadil o sepsání historie trampingu. (Tramping © 2014)

Vznik

Můžeme hovořit o tom, že tramping jako hnutí vytvořila „moderní, městská“ doba, kdy mladí lidé hledali únik z městské a průmyslové aglomerace a našli ho v přírodě. Na začátku, nelze ani hovořit o trampingu, tak jak mu rozumíme dnes, ale byl to jen výlet nebo toulka do přírody. Cesta do lesů nebyla jen móda, ale i láska k přírodě, kde každý chtěl prožít dobrodružství a romantiku divokého západu podle Mayových spisů. Vývoj trampingu byl v začátcích silně ovlivněn E.T.Setonem zakladatelem woodcraftu a posléze R. Baden-Powelem zakladatelem skautingu, právě proto, že hnutí byly spojené s přírodou. Tramping propagovali, hlavně lidé, kteří nevstoupili z různých důvodů do řad skautů. První trampové většinou byli mladí lidé pocházející z chudších sociálních vrstev, nezaměstnaní, později se hnutí zpopularizovalo i do ostatních vrstev. Trampové – mladí lidé se setkávali v přírodě, které spojovalo přátelství, láska k přírodě a společně zakládali tramské osady. (B.Hurikán, 1990, s.12-14). Jednotlivé osady, měli základnu ve srubu či v chatě, kterou si sami postavili. Součástí osady byly osadní kapely a pěvecké sbory, které se pyšnily vlastními osadními písněmi, které se jako tramské písně dochovaly dodnes a zpívají se nejen u táborových ohňů. Nejstarší známá osada vznikla v roce 1918 na Vltavě v místě, které se jmenuje Svatojánské proudy, dnes je již zatopené hladinou vodní nádrže. (Tramping © 2014)

Základní stanovy

Tramping nemá žádné vnitřní stanovy, základem je parta lidí, které pořádají trampy - společné několikadenní výlety do přírody a mohou tvořit dohromady tramskou osadu (Tramping ©2014).

Organizační struktur

Tramská osada – T.O. je základní jednotkou trampingu, která má svůj název a v čele stojí zvolený šerif. Společným znak všech osad je jejich vznik, ten je založený na přátelství lidí a jejich společném nadšení pro přírodu. Jednotlivé osady se zakládaly např. u řek, v údolích, kde si postavili srub, chatu. Existují také trampové samotáři – T.S., pokud na vandru potkal tramskou osadu, mohl se k nim přidat a byl přátelský uvítán. (Tramping ©2014)

Výchovné metody

Součástí pobytu v přírodě byl sport zejména, turistika, vodní turistika, tramská atletika (vrh sekerou, hod oštěpem, z kolektivních volejbal, nohejbal). Jednalo se jak o kolektivní sporty tak sporty pro jednotlivce. (Tramping ©2014)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE

V literatuře se o metodologii píše jako o souhrnu postupů a způsobů zkoumání uplatňovaných v určité vědě nebo vědecké skupině (Kožešník, 1980, s.507). V teoretické části práce jsem definovala základní pojmy definující přírodu, výchovu ve volném čase. Dále jsem se zabývala historickým estetickým vývojem vnímáním přírody člověkem a seznámila se základními atributy hnutí - woodcraft, skauting a tramping. V praktické části vymezím cíl, typ výzkumu a provedu interpretaci získaných dat.

5.1 Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu je zjistit jestli význam přírody v hnutích s pedagogickým zaměřením - woodcraft, skauting a tramping je ovlivněn historickým estetickým vývojem vnímáním přírody člověkem. Ve všech třech hnutích má příroda nezastupitelné místo. Všechny tři hnutí jsou založeny na vztahu k přírodě.

5.2 Formulace hypotézy a odvozených pracovních hypotéz

Hypotéza

Význam přírody v hnutích s pedagogickým zaměřením je ovlivněn historickým estetickým vnímáním přírody člověkem.

Pracovní hypotézy

- 1) Vznik woodcraftu, skautingu a trampingu je ovlivněn znovu objevením a návratem k přírodě v romantismu.
- 2) Cíle skautské metody výchovy se odráží v historickém estetickém vnímáním přírody.
- 3) Kulturní a pedagogický význam přírody pro člověka z historie se objevuje v základních cílech woodcraftu a skautingu.
- 4) Na pedagogice zážitku jsou založeny hlavní výchovné principy woodcraftu, skautingu.
- 5) Woodcraft, skauting a tramping se podílejí na rozvoji environmentální výchovy.

5.3 Výzkumný soubor

Pro výběr výzkumného souboru jsem zvolila metodu záměrného výběru a „snowball Technique“ - technika sněhové koule. Metoda záměrného výběru se uskutečňuje na základě relevantních znaků, daného souboru, které jsou důležité pro náš výzkum (Gavora, 2008, s.80). „Technika sběhové koule spočívá ve výběru jedinců, při kterém nás nějaký původní informátor vede k jiným členům naší cílové skupiny“ (Disman, 2002, s.144). Stanovila jsem si základní literaturu, která mě postupně odkazovala na další knihy.

Jako základní výzkumný soubor byla pro mě kniha od Karla Stibrála → ***Proč je příroda krásná?*** Knihu jsem si vybrala, z důvodu komplexního pojetí historického estetického vývoje vztahu a vnímání člověka a přírody. Později jsem přiřadila ještě Kohákovi tři typy vztahů člověka v přírodě, které uvádí ve své knize → *Zelená svatozář*.

Dalším výzkumným souborem byla pro mě nejvýznamnější literární publikace zakladatelů hnutí nebo jejich největší propagátorů, které se věnují činnostem hnutí a představují základní principy a myšlenky, na kterých jsou založeny.

Woodcraft → ***Kniha lesní moudrosti*** (E.T.Seton)

Kniha představuje jeho hlavní myšlenky a stanovy woodcrafterské činnosti.

Skauting → ***Základy junáctví*** (A.B.Svojsík)

Za skauting jsem zvolila knihu *Základy junáctví*, protože má stejné postavení u nás jako kniha *Scouting for Boys* od R.B.Powella, od kterého dostal A.B.Svojsík povolení k českému vydání a zakládá tím český skauting.

Tramping → ***Dějiny Trampingu*** od Boba Hurikána

Bob Hurikán představuje jednoho z neznámějších propagátorů trampingu u nás.

Výběr knih pro analýzu hnutí woodcraft, skauting a tramping se ze začátku jevil jako dostačující, z důvodu, že jsem si vybrala knihy, které popisují základní myšlenky a principy hnutí, které se časem pouze upravovaly pro určitou dobu, ale jejich obsah se neměnil. Nemohl se zásadně změnit, protože tvoří základní principy a myšlenky, na kterých jsou hnutí založeny, tvoří jejich základ. Později jsem musela použít navíc

internetové zdroje z důvodu nedostačených informací pro můj výzkum, především u trampingu. Jak uvádí Pohunek (2011, s.65) ve svém v úvodu v kapitole Kultura trampu: „studium českého trampingu je spíše záležitostí posledních dvaceti let, až na několik výjimek“. Mezi tyto výjimky patří právě kniha Dějiny trampingu od trampa zvaného Bob Hurikán⁹. Pozornost byla věnována spíše dílčím tématům jako například trampským písničkám.

5.4 Metody výzkumu

Výzkumná metoda je všeobecný název pro proceduru, kterou získáváme data v terénu (Gavora, 2008, s.85).

Jako metodu výzkumu jsem zvolila tedy, kvalitativní obsahovou analýzu, která se uskutečňuje nejrůznějšími způsoby, od jednotlivých rozborů textů až po složité interpretace a vysvětlení, jedná se tedy o analýzu a hodnocení obsahu písemných textů. Analýza se vlastně provádí při každé výzkumné metodě, ve které se pracuje se slovem, ať už se jedná o analýzu slovních projevů nebo textů. (Gavora, 2008, s.145) Ve své práci ji využívám jako hlavní metodu výzkumu, kterou následně doplním komparací.

Komparace neboli srovnání patří mezi nejčastěji používané vědecké metody práce, umožňuje nám stanovit rozdíly nebo shody jevů, objektů. „Při srovnávání se zjišťují shodné či rozdílné stránky různých předmětů, jevů, úkazů či ukazatelů. Srovnávací kritérium může být vymezeno věcně, prostorově nebo časově.“ (Albatros, ©2014) V komparaci jde tedy o ověřování či zdůvodnění vlastního stanoviska.

„Obsahová analýza je definovaná jako objektivní metoda analýzy sdělení“. To znamená, že musí být nezávislá na osobních pocitech zkoumajícího. Když dva výzkumníci budou nezávisle analyzovat stejný materiál, musí dojít ke stejným výsledkům. (Disman, 2002, s.169)

---

⁹ Vlastním jménem Josef Peterka.

5.5 Sběr a zpracování dat

„Analýzou dokumentů výzkumník v procesu výzkumu již obvykle nevytváří nové zdrojové materiály pro analýzu, nová data, ale naopak pracuje s materiálem, který už existuje“ (Miovský, 2006, s.98). Sběr dat tedy probíhal nejprve čtením knih, které jsem analyzovala. Za významovou jednotku jsem zvolila *význam přírody pro člověka*. Významová jednotka může představovat slovo, tvrzení, větší část textu nebo dokonce i celý text (Gavora, 2008, s. 147). V tomto případě představuje slovní spojení, kterým se snažím definovat vztah člověka k přírodě, jakou hodnotu pro něj měla v jednotlivých etapách historie a v jednotlivých hnutích.

Sběr dat probíhal nejprve čtením knihy Proč je příroda krásná?, během její analýzy jsem rozšířila počet knih ještě o Walden aneb Život v lesích od H.D.Thorea. Čtením jsem postupně dostávala analytické kategorie, které definovaly význam přírody z historického pojetí a následně jsem pomocí komparace stanovila shody nebo rozdíly s kategoriemi, které definují význam přírody v hnutích, tím jsem stanovila cíl mého výzkumu, potvrzením nebo vyvrácením hypotéz.

6 INTERPRETACE DAT

Interpretace je poslední etapou práce s daty ve výzkumu a po ní následuje pouze závěr, „znamená vyhodnocení a vysvětlení – jinými slovy potřebuje vdechnout život“ (Gavora, 2008, s.173).

Interpretace vycházela z dat, které jsem dostala analýzou výzkumného souboru, kterou jsem podložila odbornými informacemi, získanými z odborné literatury a určitými pasážemi z knih, které získané jednotlivé analytické kategorie potvrzují.

Nejprve jsem analyzovala význam přírody pro člověka ve zvolených etapách historie a posléze jsem se zaměřila na analýzu významu přírody pro člověka v jednotlivých hnutích dle zvolených hledisek – vznik, základní stanovy, organizační struktura a výchovné metody.

Z analýzy knih jsem dostala pět kategorií významu přírody, některé jsem později rozvedla do podkategorií, například pod kulturní význam jsem začlenila příroda jako životní styl.

Význam přírody

- materiální
- duchovní
- kulturní
- pedagogický
- ochránářský

6.1 Význam přírody pro člověka z historického estetického hlediska

V této kapitole se věnuji knize Proč je příroda krásná? od Karla Stibrala, kterou jsem si zvolila pro získání kategorií definující význam přírody pro člověka z hlediska historického estetického vnímání přírody člověkem. (tučným písmem jsem označila svou analýzu)

V antickém období se člověk především zajímal o umění, příroda je pouze doplňkem při zobrazování člověka. Podle Stibrala (2005, s.16) *„krajina hraje podružnou úlohu, místo děje se naznačuje jen několika symbolickými skalami a stromy, figury zcela dominují.“* Člověk hledal přírodu kultivovanou, místo, kde by si mohl odpočinout, to představovaly římské zahrady – většinou byly součástí bydlení a měly pravidelný tvar.

Příroda v antice představuje pouze „okraj“ vnímání člověka, který svou pozornost obrací k umění. Pokud se zde hovoří o přírodě, tak tu představuje dokonalá zahrada. V popředí estetického zájmu je člověk, ten představuje krásu a příroda je pouze jeho doplněk – socha člověka na koni.

Středověký člověk vnímal přírodu jako nepřátelskou. Důležité je zmínit, že příroda nevypadá tak jak ji dnes vidíme my. Les představoval pustotu a prázdnotu – *„hustý neproniknutelný les (občas s bažinou či horami) pouze s ojedinělými ostrůvky středověkých sídel.“* (Stibral, 2005, s.26) K nezájmu o přírodu přispělo i křesťanství, které vidělo přírodu jak něco hříšného a záporného, odvádějící člověka od Boha. Jak Stibral (2005, s.27) uvádí o prvním náznaku vnímání přírodního estetična můžeme hovořit až při představě hledání ráje jako určité formy přírody, *„byl představován jako velmi příjemné místo, zaplněné ovocnými stromy, rozlehlé, uprostřed něhož je zřídlo, z něhož vytékají řeky, tato zahrada je uzavřena, podle některých představ na vysoké hoře.“*

Ve středověku také nemůžeme hovořit o estetickém zálibení v přírodě, k tomu přispěl vzhled středověké přírody, která nevypadala tak jak ji známe dnes – z větší části tvořena lesem, který byl nepřístupný a vzbuzoval strach a dále k tomu přispělo křesťanství, pro které byla příroda nepřípustná, pokud ano tak pouze ve formě ráje. Kde byla příroda vyobrazena v idealizované podobě. Vnímání přírody bylo také ovlivněno jejím alegorickým významem v období na začátku středověku, kdy např.

zvířatům se připisovaly určité vlastnosti, význam - straka představovala zlo, smrt.

V renesanci a baroku ovlivňuje estetické vnímání přírody křesťanství, hlavně vnímání Boha. Renesanční „*příroda, jež byla nazírána jako svého druhu Božím působení nezávislá entita, řídící se vlastními zákony, které může člověk využívat ke svému prospěchu, dochází k rozkolu mezi vírou a rozumem - mezi Bohem a přírodou. Předmětem víry je Bůh a předmětem rozumu se stává příroda.*“ (Stibral 2005, s.39) K poznání přírody již nepotřebujeme jenom Boha ale i rozum, který představuje smyslovou zkušenost. Baroko představuje krásnou krajinu, pokud v ní není nic divokého, obludného jako hory, jedná se tedy o krajinou rovnou. „*Za opravdu pěknou byla považována krajina pouze tehdy, když z ní zmizelo vše z nespoutané divočiny a byla plná sadů, zahrad či vinic. Strach a odpor vedl k nové oblibě rovných a přímých linií, příroda již neměla růst zmateně a neuspořádaně, ale pokud možno do tvarů jednoduchých a geometrických.*“ (Stibral, 2005, s.58-59) Příkladem toho je francouzský park, prostor je obehnaný zdí s fontánkami, nejnámější a dodnes udržovaný je ve Versailles.

Pouze dokonalé je krásné a dokonalé je všechno na čem se podílel a vytvořil člověk ke svému obrazu. Dokonalost viděl v pravidelnosti. Přírodu nemůže ovlivnit, je dílem Božím, ale přesto v ní nalézá potěšení, ale pouze pokud nebude divoká, nespoutaná, nebude pro něj představovat něco neznámého a vzbuzovat strach. Příroda není ještě vnímaná jako celek, člověk si z ní „vybírá“ pouze to co považuje on sám za krásné.

Až v 17. století dostává příroda svůj samostatný prostor a ocenění v umění – malířství. K největšímu rozmachu dochází v Holandsku, kde se poprvé setkáváme s termínem malebnost, který představoval specifický termín pro ocenění krajinné krásy. Zásadní roli pro změnu v pojetí přírody mělo přijetí protestanství, které „díky své přísné tendenci eliminovalo některé tradiční náměty – obrazy svatých, ale i obrazy frivolnějšího charakteru, využívající antické mytologie, nabízelo Boha mnohem abstraktněji. „Když nemůžeme uctívat Boha pomocí svatých, můžeme se obrátit k jeho dílu k přírodě, tím se stane prostředníkem mezi Bohem a lidmi, představuje vtělení Boha.“ Stibral (2005, s.51) Protože příroda je dílem Božím stane se později vrcholným estetickým objektem.

Křesťanství má bezesporu již od antiky vliv na představu co je krásné v přírodě a hlavně na přijetí krás přírody, ale až umění konkrétně malířství dává krajině větší prostor a zobrazuje ji jako celek.

V 18. Století měl největší vliv na vnímání přírody J.J.Rousseau. Příroda podle něj není jenom mrtvou hmotou, je živá, ztělesněním existence Boží. Příroda je pro něj místem a symbolem svobody, opak civilizace, která představuje zlo. *„Krajina divoká les je pro něj obrazem svobody, zatímco kraj kulturní, jako pole je znakem otroctví.“* (Stibral, 2005, s.77) Zavádí pojem - přírodní člověk, kterého si představuje jako nejvíce svobodného pokud, žije sám, dělá co chce stýká se s kým chce. Tento ideální stav je narušen vlastnictvím, vznikají sociální vazby. *„Člověk si při pobytu v přírodě má alespoň částečnou možnost vrátit se ke své původní podobě.“* (Stibral 2005, s.78) Příroda je místo, kde se mohu setkat s Bohem. Nechce z dítěte mít pouze divocha, měl by být i přirozený. *„Jde mu o člověka přirozeného nespoutaného zlým vlivem městské civilizace.“* (Sibral 2005, s.79)

→ pedagogický význam

J.J.Rousseau přichází s myšlenkou, že příroda má pomáhat při výchově člověka, příroda je místem, kde žije sám a sám je zodpovědný za sebe, může se svobodně rozhodovat. Kdežto civilizace představuje zlo, možnost mít vlastnictví, které nás omezuje.

Nastup romantismu je pokračování filosofie J.J.Rouseau, přináší opozici proti osvícenskému člověku, který *„hledá sílu v rozumu a racionálním zkoumání vnějších věcí, romantik se obrací ke svému nitru, kde hrají hlavní roli emoce.“* (Stibral, 2005, s.98) Romantik hledá v přírodě samotu, aby mohl být v kontaktu s Bohem. *„Fenomémem doby je první uvědomělá a cílevědomá ochrana a vůbec ekologické (myšleno environmentální) myšlení.“* (Stibral, 2005, s.113)

→ ochránářský význam

Romantik si uvědomuje její krásy, miluje přirozenou, původní přírodu, chce ji zanechat takovou jaké je, bez zásahu člověka, má potřebu ji proto ochraňovat.

To představuje hlavní východisko pro vznik budoucích ekologických hnutí. Podle J.J.Rousea příroda může nejenom vychovávat, ale může nás naučit ji i chránit.

Romantismu velmi ovlivnil postoj člověka v přírodě v jeho vnímání, dříve cestovaly pouze vyšší vrstvy obyvatelstva na různá místa, především za pamětihodnostmi. Teprve romantismus rozšířil cestování, především pěší turistiku mezi nižší vrstvy a to za zhlédnutí přírodních krás i jako místo pro odpočinek. V roce 1862 u nás vzniká první turistická organizace Sokol, která je zaměřena nejen na tělovýchovnou činnost, ale i turistickou, která je zahájena výstupem na horu Říp téhož roku. Postupně vzniká turistická síť značek a turistika se stává masovou záležitostí.

V romantickém myšlení může příroda vypadat, „tak jak chceme my“, obraz přírody vychází z našeho nitra, myšlenek, představ. Teprve když romantikové nachází estetické zalíbení v přírodě, objevuje se i negativní estetické hodnocení přírody, jako ošklivost a šeredno.

→ kulturní¹⁰ význam

Člověk navštěvuje přírodu pro obdiv její přirozené krásy, protože mu pobyt v přírodě příjemný, činí mu radost, je tedy dobrovolný. Příroda se stává součástí jeho života a kultury. Z přírody se stává kultura, můžeme v ní žít plnohodnotný život i bez potřeby vlastnictví, bez potřeby veřejného mínění co si o nás lidé myslí, v přírodě jsme si všichni rovni.

Ke kulturnímu významu přírody bych zmínila autobiografii amerického spisovatele H.D. Thoreau – Walden aneb Život v lesích, kde vypráví o svém pobytu v přírodě, který trval dva roky u jezera Walden. Vypráví zde, jak se žije samotnému obklopen pouze přírodou, kde si obstarává potravu, staví dům, popisuje osobní prožitky nebo obraz přírody. „Ten kdo nic nevládní, kdo se nemusí potýkat s touhle přebytečnou zátěží, má už tak co dělat, aby vzdělal a zušlechtil ten skrovný obsah své tělesné schránky.“ (Thoreau, 1991, s.9)

---

¹⁰ „Kulturou se dnes rozumí vše, vše co lidé dělají, co o tom říkají – rozsáhlý soubor jevů, který zahrnuje jak oblast vědění, víry, jazyka, práva, zvyků, výchovy, zkrátka vše co lidem umožňuje společně se orientovat ve světě a společně jej utvářet. Veškeré lidské vnímání a rozumění je zprostředkováno kulturou. To co my považujeme za hezké, špatné či ošklivé platí jenom v kontextu naší kultury, příslušníci jiných kultur na to mohou nazírat jiným způsobem.“ (Pedagogická fakulta © 2014)

Civilizace pro něj znamenala vlastnictví hmotných statků (farmy, stáje, dobytek), které jsou přítěží pro rozvíjení duševní stránky člověka.

Snažil se dokázat, že pokud budeme aspoň chvíli žít sami bez civilizace, pouze primitivní život v přírodě, abychom zjistili a poznali co všechno obnáší, než si zajistíme sami nezákladnější životní potřeby, pak se budeme schopni svobodně rozhodovat o skutečných problémech. „*Pod pojmem životní potřeby mám na mysli především to, co člověk získá vlastním úsilím nebo to co se pro nás během vývoje stalo nepostradatelné – potrava, přístřeší, oděv a palivo*“ (Thoreau, 1991, s.15). **Nebudeme se zabývat co si o nás myslí ostatní, ani mít starosti údržbou majetku, budeme volni.**

Význam knihy Walden aneb Život v lesích, jak název napovídá, představuje, že život v přírodě bez civilizace a prostředků moderní doby, které nám usnadňují život, je sice primitivní, ale možný a plnohodnotný. Může nám nabídnout „kulturní přírodu“, místo kultury ve městě, máme kulturu v přírodě. Pro někoho může příroda znamenat, životní styl.

Po romantismu přichází v 19. století přichází nový směr realismu. „*Krajina už není pouze výrazem symbolu, ideje, hnutí nitra, ale její krása je shledávána v jejích nejjednodušších výjevech a krajina je chápána jako autonomní hodnota.*“ (Stibral 2005, s.119) Příroda pak může být zkoumána různými prostředky, jak uměleckými tak vědeckými.

20. století je období plného zvratu k přírodě, na jeho začátku byl odpor proti všemu přírodnímu, příroda se stává nudnou, protože dochází k rozvoji vědy a techniky. Do popředí se dostávají sociální témata v důsledku první a druhé světové války. Po poválečných letech s příchodem generace “květinových dětí” přichází odpor proti materialistické kultuře a návrat k přirozenosti, jednoduchosti - k přírodě. Stibral (2005, s.134) ještě uvádí, že „*spolu se silící nedůvěrou k průmyslovému světu se k opozici město-příroda přidává snad ještě výrazněji opozice technika-příroda*“.

Člověk si začíná uvědomovat důsledky hospodářského vývoje a jeho negativní dopad na přírodu, začínají se formovat první ekologické hnutí. Příroda už není jenom prostředkem, stává se cílem, cílem naší ochrany.

→ materiální význam

V rámci historického vnímání přírody bych se ještě zmínila o materiálním významu přírody, jeho místo je na začátku naší historie. Kdy příroda bylo zdroj základních potřeb pro život (potrava, úkryt před nepříznivými vlivy počasí) vycházela jsem z vztahu člověka k přírodě dle Koháka: život lovců – sběračů.

→ duchovní význam

Příroda od počátku historie lidstva představuje něco božského, posvátného. V různých etapách ji člověk z duchovního významu vnímal různě. Člověk nedokázal přírodu racionálně vysvětlit, vnímá jí tedy jako Boží dílo. Přisuzuje jí vlastnosti Boha (antické období), stala se místem, kde můžeme potkat Boha (středověk). V následujícím 18.století je příroda prostředkem k Bohu. Romantikové hledají v přírodě samotu, která je zapotřebí ke spojení s Bohem.

6.2 Význam přírody pro člověka ve woodcraftu

Citace, parafráze jsem vyznačila kurzívou, které slouží k doplnění mé analýzy.

Materiální význam

Pro všechny hnutí spojené s pobytem v přírodě, tak i pro woodcraft představuje materiální význam přírody zdroj materiálu. *„Indiánská postel z vrbových proutků je lehká, přenosná, skutečně zálesácká, vyrobená z přírodního materiálu, lze ji opatřit všude“.* (Seton, 1970, s.22)

Duchovní význam

E.T.Seton si jako vzor čistého lidství zvolil vznešeného rudocha (Anderson, 2012, s.153).

„Kultura a civilizace bílého muže jsou v podstatě materiální (jeho míra úspěchu je - Kolik majetku jsem pro sebe vlastně získal?). Jeho způsob života, jeho myšlení, jeho každému činu je dán duchovní význam, přiblíženy a zbarvený.“ (Pecha, 1999, s.259)

Ve woodcraftu je duchovní význam přírody zastoupen symbolikou, rituály, mezi nejvýznamnější a nejposvátnější symboly je bezesporu oheň, který od počátku lidstva představuje teplo, světlo, bezpečí. *„Jen prastarý posvátný oheň živený dřevem má tu moc a dojíká nás. Když lidé sedí pospolu u táborového ohně, zdá se jako kdyby ze sebe shodili moderní slupku a nejistotu a vrátili k primitivismu – aby se setkali jako člověk s člověkem – aby ukázali svoji obnaženou duši.“* (Seton, 1970, s.145). Oheň v přírodě představuje místo, kde se všichni setkávají a jsou si rovni.

„Indiánovo poselství je také hledat krásu ve všem. Učí nás, že když máme v sobě ducha krásy, můžeme vnést krásu do všeho kolem nás. Naučil nás jak udělat krásným každý nástroj, část oděvu i dům, dokonce i každý pohyb“ (Seton 1970, s.11). Příroda v nás probouzí přirozenost, kterou představuje indián.

Kulturní význam

Woodcraft is lifecraft – lesní moudrost je životní dovednost = znamená že lesní moudrost má být spojena s životem, má nás vest si života užívat. (Pecha, 1999, s.238). Woodcraft se stává součástí člověka, jeho životního styl,u utváří jeho kulturu.

Pedagogický význam

Dle slov E.T. Setona „*je woodcraft program výchovy člověka s modrou oblohou v pozadí*“, *nezabývá se životním posláním člověka, nýbrž vyplnění volného času.* (1970, s.149-150) Snažil se zaujmout mládež, aby trávila svůj volný čas v přírodě – s modrou oblohou. Příroda pro něj znamenala prostředek k výchově.

E.T. Seton tvrdil, že „*nejdůležitější činnosti v dětství není výchova k práci, výchova k učenosti ani vojenská příprava, nýbrž – hra.*“ (Anderson, 2012, s.154) Podrobně sepsal systém her ve své knize *Knihy lesní moudrosti, hry v táboře, hry u táborového ohně*. Jako motivační prostředek sloužil systém osobních poct – Orlí péra. Za určitý výkon, který si jednotlivec sám vybral, mohl získat orlí péro, jako symbol úspěchu.

Ochranářský význam

Ochrana přírody je přímo zakotvena ve woodcrafterském zákoně „*Bud' čistý, silný a chraň přírodu*“ v rozšířené formě „*Bud' přítelem všech neškodných tvorů. Chraň stromy a květiny, obzvláště dávej pozor na oheň v lese i ve městě*“ (Seton, 1970, s.164).

Základní východisko významu ochrany přírody pro hnutí spojené s přírodou bude ve všech hnutí podobné, při ochraně přírody si vytváří kladný vztah k ní, učí se odpovědnosti.

6.3 Význam přírody pro člověka ve skautingu

Materiální význam

Materiální význam přírody jako zdroj obživy člověka ve skautingu nenajdeme, ale jako zdroj materiálu pro stavění chat, pro výrobu různých potřeb pro pobyt skautů v přírodě až po hračky. V knize *Základy junáctví* jsou popsány podrobné návody: „*Velmi vhodným materiálem ke zhotovení hraček ve volné přírodě je kůra lesních stromů, obzvláště borovice, kterou odloupneme nožem z pařezů, čím silnější tím lepší – dětský nábytek.*“ (Svojsík, 1991, s. 421)

Duchovní význam

Duchovní význam skautingu je přímo v základních principech skautingu, kde povinnost k Bohu je chápána jako hledat během svého života vyšší hodnoty než materiální (Skauting ©2011). Příroda si z historie nese sebou výjimečnost, neovladatelnost, místo které stvořil Bůh, pomáhá nám rozvíjet naše estetické cítění, morálku, sociální cítění.

Kulturní význam

Skauting je sám svým obsáhlým programem a principy, účasten na utváření své „vlastní kultury“ v kultuře lidí → představuje životní styl.

Skauting je mezinárodní hnutí, které má zastoupení po celém světě. Kulturní význam přírody představuje pro skauting možnost mezinárodního setkávání všech skautů z celého světa a poznávat různé kulturní prostředí přírody. *Dle Skleničky (2003, s.8) při demografickém pojetí, představuje krajinu jako území obývané určitou populací, které mají společné znaky a vlastnosti, kterými se odlišují od ostatních.*

Pedagogický význam

Skautská výchovná metoda je bezesporu hlavním pilířem pedagogického významu. Jehož součástí je družinový (u nás oddílový) systém, skautský slib a skautský zákon. Družinový systém má důležitou roli ve výchově, vede k odpovědnosti, ke spolupráci mezi členy a k umění vést lidi. Pomáhá utvářet charakterní vlastnosti jednotlivých členů. Mezi nejdůležitější výchovnou metodu bezesporu patří různé hry (pro jednotlivce i týmy), aktivity by měly probíhat venku v přírodě, kde mohou být skuti přímo v kontaktu s přírodou. Příroda patří mezi hlavní atributy skautské výchovné metody.

Ochranářský význam

Přímo ve skautském zákonu je zakotvena ochrana přírody, „*skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských*“ (Skauting ©2011). Péče o přírodu představuje vybudování si kladného vztahu a odpovědnosti.

6.4 Význam přírody pro člověka v trampingu

Důležitým bodem v historii trampingu je jeho vznik, který byl ovlivněn woodcraftem a skautingem. Stoupenci trampingu se stávali většinou mladí lidé, pro které byl skauting organizovaný.

Materiální význam

Dnes, když jdeme do přírody, je pro nás většinou pouze zdrojem lehkého osvěžení, které představuje lesní ovoce či vodu z lesní studánky, ale pro trampy znamená navíc zdroj potřeb.

V trampingu na začátku své historie představovala příroda zdroj různého materiálu pro stavbu trampských osad. *Nejdříve se začínaly stavět primitivní přístřešky z větví či slámy. Později dochází k bytelnějším stavbám* (Pohunek, 2011).

Potřebovali místo, kde se budou pravidelně scházet, proto vznikaly jednoduché tábořiště, kde se přespávalo, či jinak trávil čas na jednom místě. Základními prvky byla rovná plocha pro ohniště, vybíraly se především místa skrytá a romantická např. u lesa, ve skalách, nebo vod. *Začíná etapa stavění chatrčí, chat. „Dalším krokem pak je srub či bouda jakákoliv složitá obytná konstrukce se stěnami a střechou, které bývají stavěny převážně z místních materiálů.“* (Pohunek et. al., 2011, s. 84-85)

Příroda sloužila tedy jako zdroj potřeb pro trampy, kteří chtěli být tím to s přírodou spojeni.

Duchovní význam

Chtěli se co nejvíce přiblížit divoké a nespoutané přírodě, hledali místo, které bylo nedotčené člověkem, které by sloužilo jako východisko z městské a průmyslové aglomerace. Duchovní rozměr představovala láska k „pravé“ – člověkem nedotčené přírody. Bob Hurikán píše o *„návratu k primitivismu! Primitivnost neznamena ještě ubohost, naopak byl to člověk, který šel ve svém běžném životě daleko hlouběji ke kořenům svého – vlastního já, které jej předurčovalo k vítěznému jí zápasu nad ostatními tvory a byla to právě primitivnost, která ho k tomu nutila“*. (1990, s. 10) Duchovní význam přebírá z woodcraftu, klade důraz hlavně na primitivismu z indiánské romantiky, na znalosti přírody (např. důležité pro táboření), dále na samostatnost, družnost a opravdové kamarádství.

Kulturní význam

Na vzniku trampingu se podílela hlavně doba, trampové hledali útočiště před rostoucí silou měst. Východiskem se pro ně stala příroda bez zásahu člověka. Tramping představuje životní styl a životní názor, nejsou organizovaní a trampem se může stát opravdu každý. Nebo se jenom přidat k trampské osadě během trampování. Představuje možnost jak smysluplně trávit volný čas v přírodě a nebýt vázaný. Do většího kulturního podvědomí společnosti určitě zasáhly trampské písně, které známe, aniž bychom museli vyznávat trampingu. „*Trampská písnička oznamuje jásavě jak radost ze života tak vypráví o zemřelých kamarádech.*“ (Hurikán, 1990, s. 2001) Náměty písní byly ze života, každý si v nich mohl najít, to co zrovna potřeboval, jak se cítil, největší doménou trampských písní bylo, že se zpívaly společně.

„*Poslední vagón – Jedním z trampských zvyků je ježdění zásadně v posledním vagónu vlaku. Všichni trampové, kteří mají spolu cestu, si tak mohou být jisti, že se potkají. Tento zvyk pomohl vzniknout poměrně mladé tradici – Písničkového vlaku – každoroční společné cestě po trati na Dobříš spojené s hromadným obsazením posledního vagónu a hraním trampských písní.*“ (Pekárel, Pohunek et. al., 2011, s.70) Tím, že trampingu nebyl organizovaný, mohl se na putování kdokoli přidat, byl otevřený pro všechny, kteří chtěli trávit volný čas v přírodě a zároveň se pobavit. Dal vznik trampských písní.

Pedagogický význam

Výchovnou stránku trampingu představuje podle Hurikána (1990, s.11) „*ušlechtilost indiánského plemene, v němž trampingu nalezl vzor, nýbrž i lásku k přírodě a hlavně vlastní konání, vychovávané samotou, sebekázní a soběstačností*“. Všechny tyto vlastnosti, které má indián jsou důležité pro další chování člověka, přispívají k jeho seberozvoji. Trampové si za pomoci vlastních sil stavěli osady, které se staly místem pravidelného setkávání. Dnes bychom to mohli přirovnat k sociální činnosti¹¹, kdy jedinec se snaží prací uspokojit své potřeby zejména uznání, potřeba úspěchu, má radost, že něco dokázal vlastními silami.

---

¹¹ Fleischnam (2001, s. 34-35) řadí sociální činnost mezi mechanismy působící v rámci primární prevence patologických jevů.

Tak jako ve woodcraftu, skautingu je těžištěm pedagogického významu přírody v trampingu pedagogika zážitku. Jedná se o zážitky, které jsou spojené hlavně s přírodou, v přírodě, s rituály a s písněmi. Příroda slouží jako prostředek k výchově ke zdokonalování vlastností člověka jak mravních tak tělesných a místo kde se můžeme setkávat s dalšími trampy a vytvářet opravdové přátelství.

Ochranářský význam

„Smyslení a skutky v trampingu jsou ušlechtilé, protože vyvěrají u opravdové lásky k přírodě.“ (Hurikán, 1990, s. 10) Lásky k něčemu pro nás znamená potřebu chránit. Trampové z lásky a úcty k přírodě, se jí snaží chránit a uchovat pro další generace. Když opouští tábořiště mají povinnost si po sobě uklidit, tak aby příroda zůstala neponičena a zároveň mohla zase sloužit i ostatním. *„Čisté a uklizení ohniště je vizitkou trampa, který od něj odešel. Pokud zanechal v ohništi smrkovou větvíčku, znamenala pro další trampy – jsi vítán, ale hled' ať ohniště neslouží jenom tobě!“* (Jizan ©2014)

6.5 Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza

Význam přírody v hnutích s pedagogickým zaměřením je ovlivněn historickým estetickým vnímáním přírody člověkem.

Hlavní hypotézu svého výzkumu jsem potvrdila, jako podklad k mému tvrzení slouží potvrzení pracovních analýz.

Pracovní hypotézy

1) Vznik woodcraftu, skautingu a trampingu je ovlivněn znovu objevením a návratem k přírodě v romantismu.

➔ Největší vliv na vznik woodcraftu, skautingu a trampingu byla reakce na dobu ve které vznikaly hnutí, chtěly nabídnout náplň volného času mládeže, jako alternativu před kriminální budoucností, východiskem se pro ně stala příroda. Návrat k přírodě v romantismu sloužil jako inspirace pro základní myšlenku výchovy formou pobytu v přírodě. Hypotéza se mi potvrdila pouze částečně. Ještě bych se zmínila, že Woodcraft položil základní východiska pro výchovu v přírodě pro ostatní hnutí.

2) Cíle skautské metody výchovy se odráží v historickém estetickém vnímáním přírody.

➔ Cílem skautské výchovné metody je pomocí pobytu v přírodě rozvíjet, jak osobnostní vlastnosti tak sportovního ducha mládeže, odráží se tedy z pojetí J.J.Rousea výchovy – pouze příroda je místo, kde se můžeme vzdělávat a zároveň nás učí ji chránit. Další inspirací byl H.D. Thoreua, který svým dílem – Walden aneb Život v lesích se snažil ukázat, že v přírodě můžeme žít plnohodnotný život bez prostředků moderní doby a civilizace, pouze jenom příroda sama a my jako její součást můžeme rozvíjet svoje duševní a tělesné vlastnosti.

3) Kulturní a pedagogicky význam přírody pro člověka v historii se objevují v základních cílech woodcraftu a skautingu.

- ➔ Předchozí analýzou objevují ve woodcraftu a skautingu kulturní i pedagogický význam přírody z historie.
- ➔ V historii byla příroda za J.J.Rousea vnímána jako prostředek k výchově člověka. Z hlediska kulturního významu představuje od romantismus možnost jak trávit čas, kde můžeme obdivovat přírodní krásy, člověk z pobytu v přírodě má radost a je šťastný. Kulturní význam můžeme najít také u filosofie H. D. Thoreaua a jeho pobytu v přírodě u rybníka Walden, pro kterého příroda představovala životní styl, může žít v přírodě bez civilizace a být při tom šťastný a spokojený.
- ➔ Pro woodcraft a skauting je základní aspekt pedagogického významu přírody stejný, příroda je prostředek výchovy pro rozvoj od mravních po tělesné vlastnosti člověka.
- ➔ Z hlediska kulturního obě dvě hnutí představují alternativu městskému životu, ten kdo je woodcraftem a skautem, tak je jím na celý život, utváří si svůj vlastní životní styl.

4) Na pedagogice zážitku jsou založeny hlavní výchovné principy woodcraftu, skautingu.

- ➔ Pedagogika zážitku je založena na skutečném prožívání a zkušenostech, stejně jako woodcraft a skauting. Obě dvě hnutí jsou založené na učení praktických úkolech, činnostech (stavba tábora, rozdělování ohně) v přírodě i mimo ni.

5) Woodcraft, skauting a tramping se podílejí na rozvoji environmentální výchovy.

- ➔ Woodcraft, skauting mají přímo ve svých stanovách zakotveno chránit přírodu, tramping má ochranu přírody jako součást „nepsané“ kultury. Větší vliv na rozvoji environmentální výchovy bych přisoudila woodcraftu a skautingu, protože byli mezi prvními hnutími, které organizovaly výchovu, volnočasové aktivity spojené s přírodou a staly se vzorem pro další hnutí a organizace po celém světě (tramping není tak organizovaný).

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit zda pojetí přírody ve woodcraftu, skautingu a trampingu je ovlivněn historickým estetickým vnímáním přírody člověkem. V teoretické části jsem vysvětlila základní pojmy potřebné pro výzkum, proto jsem se věnovala vysvětlení významu přírody. Za velmi inspirativní jsem považovala vysvětlení významu přírody od Erazíma Koháka z hlediska vztahu člověka k přírodě. Stěžejní část teoretické části představuje historie estetického vnímání přírody člověkem a přiblížení woodcraftu, skautingu a trampingu z hledisek jejich vzniku, základních stanov, organizační struktury a metod výchovy.

V praktické části jsem provedla výzkum pomocí obsahové analýzy odborné literatury a následně jsem provedla komparaci zjištěných dat.

K potvrzení hlavní hypotézy: **Význam přírody v hnutích s pedagogickým zaměřením je ovlivněn historickým estetickým vnímáním přírody člověkem**, jsem si zvolila pracovní hypotézy, které mi potvrdily její platnost.

Vnímání přírody, význam přírody pro člověka se odráží v historických okamžicích aktuální doby. Každá následující doba se snaží reagovat na předchozí. Myslitelé, filosofové se snaží rozvíjet myšlenky, témata předchozí generace a nebo naopak chtějí přijít s něčím novým, svým. Mezi hlavní atributy doby, které ovlivňují vnímání lidí, patří historické události doby, které jsou specifické pro každou historickou epochu. Ať už se jedná o vznik kacířství jako negativní reakci na křesťanství nebo o války, které představují negativní následky pro lidstva a v neposlední řadě rozvoj civilizace. A my jako lidé, na různé historické události, jevy reagujeme, jednou z možností je hledání odpovědi v přírodě, tak jak nám ukazuje estetické vnímání člověkem v historii. Až teprve při estetickém zalíbení v přírodě jako celku, které přichází v 18. stoletím můžeme hovořit o kulturním, pedagogickém a ochranném významu, který pro nás představuje příroda. Pokud hovoříme o materiálním a duchovním významu přírody, objevuje se hned od začátku dějin lidstva.

Jak jsem se již zmínila téma Postoj k přírodě v hnutích s pedagogickým zaměřením jsem si vybrala proto, že se jedná o aktuální téma, kdy příroda představuje možnost jak trávit volný čas pro mládež. Z tohoto důvodu je největším přínosem hnutí, možnost nabídnout dětem jak trávit smysluplně svůj volný čas a zároveň slouží jako prevence sociálně patologických jevů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ANDERSON H.Allen, 2012. *Náčelník Ernest Thompson Seton a mizející Západ*. Přeložil Martin Kupka. Praha: Vydavatelství Václav Vávra. ISBN 978-80-904543-0-0
- DISMAN Miroslav, 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0139-7
- GAVORA Peter, 2008. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Bratislava: Univerzita Komenského. ISBN 978-80-223-2391-8
- HURIKÁN Bob, 1990. *Dějiny Trampingu*. Praha: Novinář. ISBN 80-7077-432-0
- Jakrlová J., Pelikán J., 2006. *Ekologický slovník*. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-644-1
- KOHÁK, Erazím, 1998. *Zelená Svatozář*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-63-X
- Kožešník Jaroslav, et. al., 1982. *Encyklopedický slovník*. Praha: Academia. ISBN 505-21-856
- Mareš J., Průcha J., Walterová E., 2003. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8
- MATĚJÍČEK Tomáš, 2007. *Ekologická a environmentální výchova*. Praha: Česká geografická společnost. ISBN 978-8684034-72-0
- MIOVSKÝ Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 80_247-1362-4
- Pávková J., et. al., 1999. *Pedagogika volného času*. Praha:Portál. ISBN 978-80-7367-423-6
- PECHA Libor, 1999. *Woodcraft lesní moudrost a lesní bratrstvo*. Olomouc: Votobia. ISBN 80-7198-353-5
- POHUNEK Jan, et. al., 2011. *Folklor atomového věku. Kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti*. Praha: Národní muzeum. ISBN 978-80-7036
- Ptáčková B., Stibral K., 2002. *Estetika na dlani*. Olomouc: Rubico. ISBN 80-85839-79-2
- SETON Ernest Thomas., 1970. *Knihy lesní moudrosti*. Přeložil Miloš Zapletal. Praha: Olympia. ISBN 27-058-70
- SKLENIČKA Petr, 2003. *Základy krajinného plánování*. Praha: Naděžda Skleničková. ISBN 80-903206-1-9

- STIBRAL Karel, 2005. *Proč je příroda krásná?* Praha: Dokořán. ISBN 80-7363-008-7
- Svobodová J., Šmahelová B., 2007. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Brno: MSD. ISBN 978-8086611-81-7
- SVOJSÍK B. Antonín, 1991. *Základy junáctví*. Praha: Merkur. ISBN 80-7032-001-X
- THOREAU Henry, David, 1992. *Walden aneb Život v lesích*. Přeložil: Josef Schwarz. Praha: Odeon. ISBN 80-207-0278-4
- VANÍČEK Vratislav et. al., 1993. *DĚJINY ZEMÍ KORUNY ČESKÉ*. Praha: Paseka. ISBN 80-7185-005-5
- VÁŽANSKÝ Mojmir, 2001. *Základy Pedagogiky volného času*. Brno: Print-Typia. ISBN 80-86384-00-4
- ZUZKA Vlastimil, 2001. *Estetika, úvod do současné tradiční disciplíny*. Praha: Triton. ISBN 80-7254-194-3

Internetové zdroje

ALBATROS ©2014. Metodologie vědy, vědecké metody s metodika práce. *Knihy. cpress.cz* [online]. [cit. 2014-04-22]. Dostupné z <http://www.knihy.cpress.cz/?p=actions&action=download/file&value=files&id=108056>

LESNÍ MOUDROST ©2014. Skauting. *lesnimoudrostbrno.xf.cz*. [online]. [cit. 2014-04 - 01]. Dostupné z <http://www.lesnimoudrostbrno.xf.cz./index.php?page=skauting>

FLEISCHMAN Otakar, 2001. *Prevence sociálně patologických jevů*. 27.11.2001 [cit.2014-04-01]. Dostupné z http://www.pf.ujep.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=3503:elektronicke-studijni-opory-a-prednasky&catid=243:centrumcv&Itemid=941

JIZAN ©2014. Jižan č.36. <http://www.jizan.wbs.cz>. [online]. [cit. 2014-04 -22]. Dostupné z <http://www.jizan.wbs.cz/Archiv-starych-cisel.html>

OTRUBA Ivan, 2008. *Vznik, vývoj a současnost zahradní (krajinnářské) architektury*. 4.6.2008 [cit. 2014-04-17]. Dostupné z <http://www.archiweb.cz/salon.php?action=show&id=5369&type=10>

Paprsek ©2010, *Historie skautingu*. [online]. cit.[2014-04-17].
Dostupné z <http://www.paprsek43.webnode.cz/historie-skautingu>

Pedagogická fakulta ©2014. Co je to kultura?. *pf.jcu.cz*. [online]. [cit. 2014-04-22].
Dostupné z <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b01obecnatemata/02.pdf>

SKAUTING ©2011, Skautský program. [online]. cit.[2014-04-17].
Dostupné z <http://www.skaut.cz/skauting/skautsky-program/hlavni-principy-programu>

WOODCRAFT ©2014. Stanovy Ligy lesní moudrosti. *Co je liga lesní moudrosti*. [online] [cit.2014-04-01]. Dostupné z http://www.woodcraft.cz/index.php?right=cojellm _stanovy &lan=cs

ZAKOPALOVÁ Dagmar, 2009, *Skautská výchovná metoda*, cit.[2014-04-17].
Dostupné z <http://kurzy.stribnareka.cz/upgrade/index.php/ke-stazeni>